

Lezing op conferentie Arbeidsgehandicapten - 17 december 2020 'Meer mensen met een beperking aan het werk'

Adriana van Doijeweert, voorzitter van het College

Goedemorgen allemaal,

De coronacrisis heeft op alle terreinen van ons leven impact, ook als het gaat om werk. Veel mensen werken al maanden thuis en missen hun kantoor. Anderen vinden het juist fijn om thuis te kunnen werken. Wat we in ieder geval hebben geleerd is wat er allemaal kan en mogelijk is als we noodgedwongen onze manier van werken moeten veranderen. Lessen die ook van pas komen als het gaat om het realiseren van een inclusieve arbeidsmarkt. Want mensen met een arbeidsbeperking hebben, zoals het vandaag gepresenteerde onderzoek laat zien, nog steeds een achterstand op de arbeidsmarkt. Het is dan ook goed om vandaag stil te staan bij en na te denken over de vraag hoe we de arbeidsmarktpositie van deze groep kunnen verbeteren.

Het onderwerp van mijn lezing vandaag is "het perspectief van het VN-verdrag handicap". Het College is toezichthouder op de uitvoering van dit verdrag in Nederland. Nu denkt u misschien 'dat wordt vast een heel juridisch verhaal' of 'dat verdrag is voor de overheid, maar niet voor mij'. Het klopt dat in het verdrag rechten staan en ook verplichtingen voor de overheid om passende maatregelen te nemen, bijvoorbeeld waar het gaat om werk. Maar in de kern gaat het VN-verdrag handicap over mensen. Het verdrag gaat over het bieden van perspectief aan mensen met een beperking op alle terreinen van het leven. Het gaat over het realiseren van een inclusieve samenleving waarin iedereen, met of zonder beperking, mee kan doen.

Wat inclusie dan precies betekent blijkt heel mooi uit de preambule van het VN-verdrag handicap. Het gaat om een erkenning van je bestaan. Erkenning van je mogelijkheden en bijdragen aan de samenleving. Volwaardig kunnen participeren en beseffen dat je erbij hoort.

Het perspectief van mensen met een (arbeids)beperking

En dat brengt mij bij het onderwerp dat vandaag centraal staat: werk. Werk is bij uitstek een manier om je te ontwikkelen, om bij te dragen aan de samenleving en om te kunnen participeren.

Begin dit jaar heeft het College een breed advies gepubliceerd over de positie van mensen met een arbeidsbeperking van jongs af aan in het licht van het VN-verdrag handicap. Voor dat advies hebben we tijdens rondetafels ook gesproken met mensen met een arbeidsbeperking. We hebben hen gevraagd wat werk voor hen betekent. Daar bleek dat werk veel meer is dan alleen inkomen. Werk betekent het hebben van sociale contacten, mee kunnen doen, toekomstperspectief hebben, leren en ontwikkelen en misschien wel het belangrijkste: bij kunnen dragen aan de samenleving en erbij horen.

De realiteit is vaak anders. Dat gaven de mensen die het College heeft gesproken ook aan. Bijvoorbeeld door de bomen van regels het bos niet meer zien. Mensen met een arbeidsbeperking zijn veel tijd en energie kwijt aan het regelen en begrijpen van regelingen: ze moeten hun eigen casemanager zijn. En dat is een hele opgave. De regelgeving waar mensen met een beperking mee worden geconfronteerd is vaak erg complex. Mensen ervaren ook knelpunten waar het gaat om begeleiding en ondersteuning bij het vinden van werk. Zo zei iemand: 'Het doel is om iemand zo snel mogelijk aan werk te helpen, maar er wordt niet gekeken naar wat iemand echt leuk vindt'.

Het VN-verdrag handicap

Welke rol speelt het VN-verdrag handicap hierin? Zoals ik eerder aangaf gaat het VN-verdrag in de kern om het bieden van perspectief aan mensen en het realiseren van een inclusieve samenleving. Het VN-verdrag handicap gaat uit van het sociaal model. Niet de beperking als uitgangspunt nemen, maar drempels wegnemen die mensen met een beperking beletten om mee te doen in de samenleving. Ook op het gebied van werk.

Dit model wordt ook weerspiegeld in de grondbeginselen van het verdrag. Ik noem er hier een paar: persoonlijke autonomie, gelijke kansen en volledige en daadwerkelijke participatie in, en opname in de samenleving.

Het VN-verdrag handicap bestrijkt alle terreinen van het leven. Met betrekking tot werk is artikel 27 in het bijzonder belangrijk. Dit artikel bepaalt dat mensen met een beperking, op voet van gelijkheid met anderen, recht hebben op werk. Het is niet voor niets dat dit artikel ook als uitgangspunt is genomen in het onderzoek dat vandaag wordt gepresenteerd.

Zo bepaalt artikel 27 dat de overheid maatregelen moet nemen om discriminatie op grond van handicap bij alle aangelegenheden en alle vormen van werkgelegenheid weg te nemen.

Dan denk ik ook in het bijzonder aan de mogelijkheid om stage te lopen. De weg naar de arbeidsmarkt begint op school. Het volgen van een opleiding en het opdoen van werkervaring tijdens een stage zijn van groot belang om de stap naar de arbeidsmarkt te maken. Dit volgt ook uit een ander artikel van het VN-verdrag handicap, namelijk artikel 24 dat gaat over het recht op onderwijs.

Het vinden van een stageplek is voor mensen met een beperking geen vanzelfsprekendheid. Soms duurt het maanden voordat een plek gevonden is. In andere gevallen valt de keus zelfs op een andere opleiding, omdat een stage daar niet verplicht is. Het College zelf heeft onlangs nog twee oordelen gegeven waarin sprake was van discriminatie op grond van handicap door stagebedrijven. Goede begeleiding vanuit de opleiding is noodzakelijk als het studenten niet lukt om zelfstandig een stageplek te vinden. Dit kan ook helpen om twijfels bij de werkgever waar de stage plaatsvindt weg te nemen.

Daarnaast moeten werkgevers redelijke aanpassingen doen voor mensen met een beperking als dat nodig is. Deze verplichting volgt niet alleen uit het VN-verdrag handicap, maar staat ook in de Wet gelijke behandeling handicap/chronische ziekte. Dit kan gaan om het aanpassen van werktijden of om het krijgen van ondersteuning met vervoer naar het werk. Het komt voor dat mensen met een beperking deze ondersteuning niet krijgen, terwijl ze dit wel hard nodig hebben. Dit blijkt ook uit vragen en verzoeken om een oordeel die het College binnenkrijgt.

Een aspect dat hier mee samenhangt is informatievoorziening. Uit het VN-verdrag handicap volgt dat de overheid maatregelen moet nemen om te zorgen dat informatie toegankelijk is voor mensen met een beperking. Het huidige stelsel waar mensen met een beperking mee te maken hebben wordt door velen als complex ervaren. Informatie is niet altijd duidelijk en ook weet niet iedereen waar ze terecht kunnen met vragen. Duidelijke en toegankelijke informatie is dan ook nodig, voor zowel mensen met een beperking als werkgevers.

Een ander belangrijk onderdeel van artikel 27 is dat de overheid moet zorgen dat mensen met een beperking worden ondersteund bij het vinden en behouden van werk. De overheid heeft hier de afgelopen jaren ook maatregelen voor genomen. Toch is één van de conclusies uit het vandaag gepresenteerde onderzoek dat al die inspanningen niet voldoende zijn geweest om de kloof in arbeidsparticipatie merkbaar te verkleinen. Een ander onderzoek, de evaluatie van de Participatiewet, laat ook zien dat de gewenste resultaten niet zijn gehaald. Hoewel de baankansen voor jonggehandicapten met arbeidsvermogen stegen, ging hun inkomenspositie achteruit.

Er is dus nog een hoop werk aan de winkel. Want waar onderwijs en een stage het startpunt zijn op weg naar de arbeidsmarkt, zo is het hebben van werk zelf ook een startpunt. Werk biedt toekomstperspectief. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om zelfstandig in de maatschappij kunnen wonen en participeren. Zelf kunnen kiezen hoe, waar en met wie je woont, net zoals anderen dat ook kunnen is de kern van artikel 19 van het VN-verdrag handicap. Werk biedt ook perspectief op deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport. Zoals iemand het tijdens het rondetafelgesprek verwoordde: 'Dat ene kopje koffie met vrienden'.

Hoe moet dit gerealiseerd worden

Het perspectief van het VN-verdrag handicap maakt duidelijk dat het recht op werk niet op zichzelf staat. Het hangt samen met vele andere rechten die in het verdrag zijn opgenomen. Het is belangrijk om dat te beseffen en in het achterhoofd te houden wanneer er maatregelen worden genomen.

Tegelijkertijd brengt dat een grote opdracht met zich mee. En bij die opdracht hoort ook de vraag 'hoe gaan we dat dan doen?' Het VN-verdrag handicap geeft er niet een eenduidig antwoord op. De overheid krijgt de vrijheid om passende maatregelen te nemen om het recht op werk te realiseren. Dit hoeft ook niet van de één op andere dag. Het gaat om geleidelijke verwezenlijking. Maar daar zeg ik dan ook gelijk bij: stilstand is geen optie.

Bij het nemen van die maatregelen is van belang dat het VN-verdrag handicap als uitgangspunt wordt genomen. Hoe draagt een maatregel bij aan het realiseren van rechten van mensen met een beperking? Het is nodig om die vraag telkens opnieuw te stellen. Ook moet goed geëvalueerd worden of maatregelen daadwerkelijk helpen om deze rechten te realiseren.

Daarnaast moeten mensen met een beperking zelf worden betrokken bij het maken van wetgeving en beleid. Ervaringsdeskundigheid en het VN-verdrag handicap zijn een hechte combinatie. Het verdrag verplicht om bij de totstandkoming van regelgeving en beleid mensen met een beperking te betrekken. Zelf, actief, en van begin tot uitvoering. Dit jaar heeft het College de jaarlijkse monitor over het VN-verdrag handicap aan dit thema gewijd. Participatie van mensen met een beperking draagt bij aan de kwaliteit en effectiviteit van beleid en wetgeving. Zij kunnen immers zelf, als ervaringsdeskundigen, het best vertellen waar ze tegenaan lopen en wat nodig is om de situatie te verbeteren.

Die betrokkenheid is niet alleen nodig bij het maken van wetgeving en beleid. Ook waar het gaat om de begeleiding naar werk of het regelen van ondersteuning op de werkvloer is participatie belangrijk. Er moet rekening gehouden worden met de persoon voor wie de begeleiding en ondersteuning bedoeld is. Dan is allereerst van belang om in gesprek te gaan en te luisteren naar wat iemand kan en nodig heeft. Dat geldt ook voor werkgevers. Denk niet te snel dat iets niet mogelijk is, of dat het te veel kost om iemand met een beperking in dienst te nemen. Ga het gesprek aan om er achter te komen welke aanpassingen en ondersteuning daadwerkelijk nodig zijn.

Conclusie

Het VN-verdrag handicap is dus dichterbij dan u denkt. Uitvoering van het verdrag, en het recht op werk in het bijzonder, helpt mensen met een beperking om zelf de regie te nemen over hun leven. Het zorgt dat ze minder afhankelijk zijn van anderen en mee kunnen doen in de samenleving. Het zorgt er voor dat de inclusieve samenleving gerealiseerd kan worden.